TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2025 m. rugpjūčio 1 d.*

(Tekstas ištaisytas 2025 m. spalio 27 d. nutartimi)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Valstybės narės atsakomybė už Sąjungos teisės pažeidimą – Pakankamai aiškus pažeidimas – Prieglobsčio politika – Direktyva 2013/33/ES – Normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo – Didelis laikinos ar tarptautinės apsaugos prašytojų antplūdis – Galimybės naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis nebuvimas – Pagrindiniai poreikiai – Laikinas apgyvendinimo galimybių išnaudojimas“

Byloje C-97/24

dėl *High Court* (Aukštasis teismas, Airija) 2024 m. vasario 1 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2024 m. vasario 6 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą bylose

S. A.,

R. J.

prieš

Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth,

Airiją,

Attorney General,

dalyvaujant

Jungtinių Tautų vyriausiajam pabėgėlių reikalų komisarui,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas C. Lycourgos (pranešėjas), trečiosios kolegijos teisėjo pareigas einantis Teisingumo Teismo pirmininkas K. Lenaerts, teisėjai S. Rodin, O. Spineanu-Matei ir N. Fenger,

generalinė advokatė L. Medina,

* Proceso kalba: anglų.

posėdžio sekretorė R. Stefanova-Kamisheva, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2025 m. vasario 6 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– S. A., atstovaujamo SC C. O'Dwyer, BL C. Smith, ir *solicitor* K. Mannion,

– (Ištaisyta 2025 m. spalio 27 d. nutartimi) R. J., atstovaujamo SC P. Brazil, BL L. Frawley, BL G. Tierney ir *solicitor* M. J. Watters,

– *Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth*, Airijos ir *Attorney General*, atstovaujamų *Chief State Solicitor* M. Browne, A. Joyce ir J. Lynch, padedamų SC D. Conlan Smyth, SC J. Doherty, BL J. P. Gallagher ir BL A. McMahon,

– Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro, atstovaujamo KC M. Demetriou, *advocaat* B. Hoorelbeke ir BL S. A. Love,

– Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, S. Fiorentino ir A. Giovannini, padedamų *avvocato dello Stato* P. Gentili,

– Europos Komisijos, atstovaujamos F. Erlbacher, F. Ronkes Agerbeek ir J. Tomkin,

susipažinęs su 2025 m. balandžio 10 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl valstybės narės atsakomybės už 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (OL L 180, 2013, p. 96), ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 1 straipsnio pažeidimą atsiradimo sąlygų išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant du – atitinkamai S. A. ir R. J. – ginčus su *Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth* (vaikų, lygybės, neįgalumo, integracijos ir jaunimo reikalų ministras, Airija; toliau – ministras), Airija ir *Attorney General* (generalinis prokuroras, Airija) dėl prašymų atlyginti žalą, patirtą dėl to, kad S. A. ir R. J. nebuvo suteiktas būstas, maisto, vandens ir kitų materialinių priėmimo sąlygų, atitinkančių jų pagrindinius poreikius, po tarptautinės apsaugos prašymo Airijoje pateikimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2013/33 11 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„turėtų būti nustatytos prašytojų priėmimo normos, kurių pakaktų, kad būtų garantuotas jų orumo nežeminantis gyvenimo lygis bei visose valstybėse narėse panašios gyvenimo sąlygos“.

4 Direktyvos 2 straipsnyje „Terminų apibrėžtys“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje:

<…>

g) materialinės priėmimo sąlygos – priėmimo sąlygos, į kurias įeina būsto, maisto ir aprangos suteikimas natūra arba finansinių išmokų pavidalu arba talonais, arba naudojant visus tris būdus, ir dienpinigiai;

<…>“

5 Šios direktyvos 17 straipsnyje „Bendrosios materialinių priėmimo sąlygų ir sveikatos priežiūros taisyklės“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos besiprašantys prašytojai turėtų galimybę naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis.

2. Valstybės narės užtikrina, kad materialinėmis priėmimo sąlygomis prašytojams būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis, kuriuo suteikiamos jų pragyvenimo garantijos ir apsaugoma jų fizinė bei psichinė sveikata.

Valstybės narės užtikrina, kad konkrečiais atvejais pažeidžiamiems asmenims, kaip numatyta 21 straipsnyje, taip pat ir sulaikytiems asmenims, būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis.

3. Valstybės narės gali nustatyti, kad visos arba kai kurios materialinės priėmimo sąlygos sudaromos ir sveikatos priežiūra suteikiama su sąlyga, kad prašytojai neturi pakankamų lėšų užsitikrinti savo sveikatos būklę atitinkančio gyvenimo lygio bei pragyvenimo.

<…>

5. Jeigu valstybės narės suteikia materialines priėmimo sąlygas finansinių išmokų arba talonų pavidalu, jų dydis nustatomas remiantis susijusios valstybės narės pagal teisę arba praktiką nustatytu (-ais) lygiu (-[i]ais), siekiant suteikti tinkamas piliečių gyvenimo lygio garantijas. Šiuo atžvilgiu valstybės narės gali prašytojams sudaryti mažiau palankias sąlygas nei piliečiams, visų pirma, jeigu materialinė parama iš dalies teikiama natūra arba jeigu tuo (-ais) piliečiams taikomu (-ais) lygiu (-[i]ais) siekiama užtikrinti aukštesnį gyvenimo lygį, nei pagal šią direktyvą nustatytas prašytojams.“

6 Tos pačios direktyvos 18 straipsnio „Materialinių priėmimo sąlygų sudarymo būdai“ 1 ir 9 dalyse nustatyta:

„1. Kai būstas suteikiamas natūra, tai turėtų būti viena iš toliau nurodytų formų ar jų derinys:

a) patalpos prašytojams apgyvendinti, kol yra nagrinėjamas prie valstybės sienos arba tranzito zonose pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas;

b) apgyvendinimo centrai, kuriuose užtikrinamas tinkamas gyvenimo lygis;

c) privatūs namai, butai, viešbučiai ar kitos prašytojų apgyvendinimui pritaikytos patalpos.

<…>

9. Tinkamai pagrįstais atvejais valstybės narės ypatinga [išimties] tvarka [protingam,] kuo trumpesniam laikotarpiui materialinėms priėmimo sąlygoms gali nustatyti kitokius reikalavimus, nei numatyta šiame straipsnyje, kai:

<…>

b) paprastai turimos apgyvendinimo galimybės yra laikinai išnaudotos.

Tokios kitokios sąlygos bet kuriuo atveju turi patenkinti pagrindinius poreikius.“

Airijos teisė

7 *European Communities (Reception conditions) Regulations 2018*, SI 230/2018 (2018 m. Europos Bendrijų (priėmimo sąlygų) taisyklės) 1 straipsnyje numatyta, kad materialines priėmimo sąlygas sudaro:

„a) būstas, maistas ir susijusi parama, teikiama natūra,

b) dienpinigiai ir

c) drabužiai, suteikiami piniginės išmokos forma <…>“

8 Šiame straipsnyje taip pat pažymėta, kad „sąvoka „dienpinigiai“ reiškia materialinių priėmimo sąlygų dalį, kurią sudaro savaitinė išmoka <..> gavėjui, kad jis galėtų padengti papildomas ir asmenines išlaidas“.

9 Šių taisyklių 4 straipsnyje nustatyta:

„1) Nepažeidžiant šių taisyklių nuostatų, gavėjas turi teisę naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis, jei neturi pakankamai lėšų tinkamam gyvenimo lygiui užtikrinti.

<…>

5) Išimties tvarka ir laikydamasis 6 dalies [ministras] gali suteikti materialines priėmimo sąlygas kitaip, nei numatyta šiose taisyklėse, šiais atvejais:

a) turi būti atliktas specialių gavėjo poreikių vertinimas arba

b) paprastai turimos apgyvendinimo galimybės yra laikinai išnaudotos.

6) Pagal 5 dalį leidžiamų materialinių priėmimo sąlygų nustatymas turi:

a) būti kuo trumpesniam laikotarpiui ir

b) patenkinti pagrindinius gavėjo poreikius.“

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

10 Afganistano pilietis S. A. ir Indijos pilietis R. J. atitinkamai 2023 m. vasario 15 d. ir kovo 20 d. pateikė tarptautinės apsaugos prašymus Airijoje.

11 Airijos valdžios institucijos kiekvienam iš jų perdavė po vienkartinį 25 EUR taloną. Vis dėlto šios institucijos nusprendė, kad negali jiems skirti būsto, nes prieglobsčio prašytojų priėmimo centrai buvo pilni, nepaisant to, kad Airijoje yra individualaus ir laikino būsto. Neapgyvendinti tokiame priėmimo centre, S. A. ir R. J. tarptautinės apsaugos prašymų pateikimo dieną negalėjo gauti Airijos teisėje numatytų dienpinigių tarptautinės apsaugos prašytojams.

12 S. A. ir R. J. miegojo gatvėje, kartais skurdžiose nakvynės vietose Dubline (Airija). Jie nurodė, kad ne visada valgė tiek, kad numalšintų alkį, negalėjo užtikrinti savo higienos ir patyrė stresą dėl savo gyvenimo sąlygų ir smurto, su kuriuo susidūrė. S. A., beje, gavo tam tikrą neatidėliotiną medicinos pagalbą.

13 S. A. ir R. J. nesėkmingai prašė Airijos valdžios institucijų pripažinti jų pažeidžiamą būklę. Pasikeitus teisės gauti dienpinigius sąlygoms, S. A. ir R. J. atitinkamai 2023 m. balandžio 5 ir 20 d. buvo skirta 38,80 EUR savaitinė išmoka atgaline data nuo tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo dienos. Jie taip pat gavo išmokas pavieniams papildomiems poreikiams patenkinti.

14 S. A. ir R. J. buvo apgyvendinti atitinkamai 2023 m. balandžio 27 d. ir gegužės 22 d.

15 Vėliau S. A. ir R. J. pateikė ieškinius *High Court* (Aukštasis teismas, Airija), kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, prieš ministrą ir generalinį prokurorą, prašydami atlyginti žalą, kurią kiekvienas iš jų patyrė dėl to, kad neturėjo būsto, maisto, vandens ir kitų materialinių priėmimo sąlygų, atitinkančių pagrindinius poreikius.

16 Šiame teisme ministras ir generalinis prokuroras neginčija, kad reikia konstatuoti nacionalinių nuostatų, kuriomis įgyvendinama Direktyva 2013/33 ir Chartijos 1 straipsnis, pažeidimą dėl to, kad S. A. ir R. J. kelias savaites nebuvo suteiktos materialinės priėmimo sąlygos.

17 Vis dėlto jie teigia: kadangi šį pažeidimą lėmė *force majeure*, jis neturėtų būti laikomas „pakankamai aiškiu“, kaip tai suprantama pagal jurisprudenciją, suformuotą 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendime *Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, EU:C:1991:428) ir 1996 m. kovo 5 d. Sprendime *Brasserie du pêcheur ir Factortame* (C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79), kad būtų galima atlyginti žalą.

18 Nesiremdami finansinių išteklių trūkumu, ministras ir generalinis prokuroras pažymi, kad tarptautinės apsaugos prašytojų apgyvendinimo pajėgumai Airijoje buvo išnaudoti po to, kai į šią valstybę narę staiga atvyko beprecedentis skaičius trečiųjų šalių piliečių, prašančių laikinosios ar tarptautinės apsaugos. Todėl keturis su puse mėnesio nepažeidžiami suaugę nesusituokę vyrai, prašantys tarptautinės apsaugos toje valstybėje narėje, negavo apgyvendinimo pasiūlymų. Vis dėlto Airijos valdžios institucijos dėjo visas pagrįstas pastangas siekdamos užtikrinti šių asmenų apgyvendinimą ir patenkinti kitus jų priėmimo poreikius. Taigi, pagrindinėje byloje nagrinėjamas Sąjungos teisės pažeidimas nebuvo tyčinis.

19 S.A. ir R. J. visų pirma teigia: kai direktyvos nuostatos, kaip antai Direktyvos 2013/33 atitinkamos nuostatos, yra suformuluotos imperatyviai, pagal Sąjungos teisę kyla griežta valstybės narės, kuri nesilaiko šiose nuostatose nustatytų pareigų, atsakomybė. Be to, *force majeure* negalima remtis siekiant pateisinti absoliučios pagrindinės teisės pažeidimą. Galiausiai Airijos valdžios institucijos nagrinėjamu atveju nesiėmė visų būtinų priemonių, kad patenkintų pagrindinius tarptautinės apsaugos prašytojų poreikius, ir priėmė politinį sprendimą sutelkti dėmesį į visuotinį aprūpinimą apgyvendinimu.

20 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad 2020 m. paskelbtoje ataskaitoje nurodyta, kad Airija turėjo numatyti tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimą, tikėdamasi per metus gauti maždaug 3 500 naujų prašymų. Tačiau dėl Rusijos Federacijos invazijos į Ukrainą nuo 2022 m. vasario mėn. iki 2023 m. gegužės mėn. į Airiją atvyko beveik 100 000 laikinos ar tarptautinės apsaugos prašančių trečiųjų šalių piliečių, iš kurių daugiau nei 80 000 Airijos valdžios institucijos turėjo apgyvendinti. Šis teismas mano, kad nors šių įvykių išties nebuvo galima numatyti, būtinybė turėti papildomų nuolatinių apgyvendinimo pajėgumų po tam tikro laiko išnyktų. Taigi buvo galima tikėtis, kad Airijos valdžios institucijos, turinčios pakankamai finansinių išteklių, ne tik ieškos kolektyvinio apgyvendinimo sprendimų vidutinės trukmės laikotarpiu, bet ir dės pastangas, kad atitinkamiems asmenims rastų privatų būstą, išduodamos apgyvendinimo talonus arba teikdamos didesnę finansinę paramą nei dienpinigiai, arba kad jos įrengs skubias prieglaudas.

21 Atsižvelgdamas į šias aplinkybes ir Teisingumo Teismo jurisprudenciją, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą dėl galimybės remtis *force majeure*, siekiant paneigti Airijos atsakomybę pagrindinėse bylose.

22 Šiomis aplinkybėmis *High Court* (Aukštasis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar tais atvejais, kai *force majeure* kaip atleidimo nuo atsakomybės pagrindas nėra nurodyta byloje nagrinėjamoje direktyvoje ar ją įgyvendinančiose taisyklėse, vis dėlto *force majeure* gali būti remiamasi kaip gynybos priemone, kai pagal [1991 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, EU:C:1991:428)] yra pateiktas reikalavimas atlyginti žalą dėl Sąjungos teisėje nustatytos pareigos, kuria asmenims suteikiamos teisės, kylančios iš Chartijos 1 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės teisės į žmogaus orumą, pažeidimo (kaip

atleidimo nuo atsakomybės pagrindas pagal 1996 m. kovo 5 d. Sprendime *Brasserie du pêcheur ir Factortame* (C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79) įtvirtinto kriterijaus antrą dalį ar kita gynybos priemonė)?

2. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas, kokie yra šio atleidimo nuo atsakomybės remiantis *force majeure* kriterijai ir tiksli taikymo sritis?“

Dėl prejudicinių klausimų

23 Remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, leidžiantį priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje. Atsižvelgiant į tai, prireikus Teisingumo Teismas turi performuluoti jam pateiktus klausimus. Šiuo atžvilgiu jis turi iš visos nacionalinio teismo pateiktos informacijos ir, be kita ko, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamosios dalies atrinkti Sąjungos teisės klausimus, aiškintinus atsižvelgiant į bylos dalyką (žr. 1997 m. liepos 17 d. Sprendimo *Krüger*, C-334/95, EU:C:1997:378, 22 ir 23 punktus ir 2025 m. vasario 25 d. Sprendimo *Alphabet ir kt.*, C-233/23, EU:C:2025:110, 33 punktą).

24 Nagrinėjamu atveju iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagrindinėse bylose neginčijama, jog Airijos valdžios institucijos, kelias savaites neužtikrinusios ieškovams pagrindinėje byloje Direktyvoje 2013/33 numatytų materialinių priėmimo sąlygų, pažeidė iš šios direktyvos kylančias pareigas.

25 Tokiomis aplinkybėmis iš šiame prašyme esančios informacijos matyti, kad pateiktais klausimais tik siekiama sudaryti sąlygas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priimti sprendimą dėl Airijos valdžios institucijų argumento, kad nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo jų atsakomybė šiuo klausimu galėtų būti paneigta dėl *force majeure* aplinkybių. Konkrečiau kalbant, šios institucijos remiasi tuo, kad ieškovų pagrindinėje byloje tarptautinės apsaugos prašymų pateikimo metu apgyvendinimo galimybės, paprastai prieinamos tarptautinės apsaugos prašytojams Airijoje, buvo išnaudotos po to, kai į šią valstybę narę staiga atvyko beprecedentis skaičius trečiųjų šalių piliečių, prašančių laikinosios ar tarptautinės apsaugos, ir tai buvo nenuspėjama ir neišvengiama. Vis dėlto minėtos valdžios institucijos neteigia, kad objektyviai negalėjo suteikti materialinių priėmimo sąlygų, kurios patenkintų šių trečiųjų šalių piliečių pagrindinius poreikius.

26 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, reikia konstatuoti, kad savo klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad valstybė narė, kelias savaites neužtikrinusi tarptautinės apsaugos prašytojo galimybės naudotis Direktyvoje 2013/33 numatytomis materialinėmis priėmimo sąlygomis, gali išvengti atsakomybės pagal Sąjungos teisę, remdamasi tuo, kad jos teritorijoje tarptautinės apsaugos prašytojams paprastai prieinamos apgyvendinimo galimybės yra laikinai išnaudotos dėl trečiųjų šalių piliečių, prašančių laikinosios ar tarptautinės apsaugos, antplūdžio, kuris dėl reikšmingo ir staigaus pobūdžio buvo nenuspėjamas ir neišvengiamas.

27 Remiantis suformuota jurisprudencija, asmenys, nukentėję dėl valstybės narės padaryto Sąjungos teisės pažeidimo turi teisę į žalos atlyginimą, jeigu tenkinamos trys sąlygos: pažeista Sąjungos teisės norma siekiama suteikti jiems teisių, šios normos pažeidimas yra pakankamai aiškus ir yra

tiesioginis priežastinis ryšys tarp to pažeidimo ir šių asmenų patirtos žalos (šiuo klausimu žr. 1996 m. kovo 5 d. Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 51 punktą ir 2022 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Ministre de la Transition écologique ir Premier ministre (Valstybės atsakomybė už oro taršą)*, C-61/21, EU:C:2022:1015, 44 punktą).

28 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog neginčijama, kad Direktyvos 2013/33 nuostatomis dėl materialinių priėmimo sąlygų yra suteikiamos teisės šiose nuostatose nurodytiems tarptautinės apsaugos prašytojams, o pateikti klausimai nesusiję su tiesioginio priežastinio ryšio tarp Airijos valdžios institucijų padaryto šių nuostatų pažeidimo ir ieškovų pagrindinėje byloje patirtos žalos buvimu. Taigi, kadangi šie klausimai susiję tik su antrąja iš pirmesniame šio sprendimo punkte nurodytų sąlygų, reikia priminti, kad siekdamas nustatyti, ar yra pakankamai aiškus Sąjungos teisės pažeidimas, nacionalinis teismas, kuriame pateiktas reikalavimas dėl žalos atlyginimo, turi atsižvelgti į visus veiksnius, apibūdinančius jo nagrinėjamą situaciją. Tarp veiksnių, į kuriuos šiuo klausimu galima atsižvelgti, yra pažeistos normos aiškumas ir tikslumas; pagal pažeistą normą nacionalinėms institucijoms paliekamos diskrecijos apimtis; tai, ar pažeidimas padarytas arba žala sukelta tyčia, ar netyčia; tai, ar galima teisės klaida yra pateisinama, ar nepateisinama; ir aplinkybė, kad tam tikru atveju Sąjungos institucijos pasirinkta pozicija galėjo prisidėti prie Sąjungos teisei prieštaraujančių nacionalinių priemonių ar veiksmų ėmimosi arba nenutraukimo (šiuo klausimu žr. 2019 m. liepos 29 d. Sprendimo *Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe*, C-620/17, EU:C:2019:630, 42 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

29 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad Sąjungos teisės pažeidimas yra pakankamai aiškus, kai valstybė narė akivaizdžiai ir šiurkščiai peržengė savo įgaliojimų ribas, ir kad tuo atveju, kai atitinkama valstybė narė turi labai ribotą diskreciją arba jos visai neturi, tokiam Sąjungos teisės pažeidimui įrodyti gali pakakti paprasto Sąjungos teisės pažeidimo (šiuo klausimu žr. 1996 m. gegužės 23 d. Sprendimo *Hedley Lomas*, C-5/94, EU:C:1996:205, 28 punktą ir 1999 m. birželio 15 d. Sprendimo *Rechberger ir kt.*, C-140/97, EU:C:1999:306, 50 punktą).

30 Bet kuriuo atveju Sąjungos teisės pažeidimas turi būti laikomas pakankamai aiškiu, jeigu jis padarytas akivaizdžiai nepaisant Teisingumo Teismo jurisprudencijos atitinkamoje srityje (šiuo klausimu žr. 2019 m. liepos 29 d. Sprendimo *Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe*, C-620/17, EU:C:2019:630, 43 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

31 Nors iš principo būtent nacionaliniai teismai turi nustatyti, ar įvykdytos valstybės narės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą atsiradimo sąlygos, Teisingumo Teismas vis dėlto gali nurodyti tam tikras aplinkybes, į kurias šie teismai turi atsižvelgti atlikdami savo vertinimą (šiuo klausimu žr. 1996 m. kovo 26 d. Sprendimo *British Telecommunications*, C-392/93, EU:C:1996:131, 41 punktą ir 2001 m. sausio 18 d. Sprendimo *Stockholm Lindöpark*, C-150/99, EU:C:2001:34, 38 punktą).

32 Šiuo tikslu reikia pažymėti, kad Direktyvos 2013/33 17 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos prašytojai, pateikę prašymą, turėtų galimybę naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis.

33 Iš šios direktyvos 2 straipsnio g punkto matyti, kad materialinės priėmimo sąlygos apima būstą, maistą ir aprangą, teikiamus natūra arba finansinių išmokų ar talonų forma arba derinant šiuos tris būdus, ir dienpinigius.

34 Kad ir koks būtų valstybės narės pasirinktas šių sąlygų suteikimo būdas, minėtos direktyvos 17 straipsnio 2 dalyje reikalaujama, kad tomis sąlygomis tarptautinės apsaugos prašytojams būtų užtikrinamas tinkamas gyvenimo lygis, kuriuo garantuojamas jų pragyvenimas ir apsaugoma jų fizinė bei psichinė sveikata. Vis dėlto pagal tos pačios direktyvos 17 straipsnio 3 dalį valstybėms narėms leidžiama nustatyti, kad visos arba kai kurios šios sąlygos sudaromos ir sveikatos priežiūra suteikiama su sąlyga, kad prašytojai neturi pakankamų lėšų užsitikrinti savo sveikatos būklę atitinkančio gyvenimo lygio bei pragyvenimo.

35 Be to, Direktyvos 2013/33 17 straipsnio 5 dalyje nustatyta: jeigu valstybės narės suteikia materialines priėmimo sąlygas finansinių išmokų arba talonų pavidalu, jų dydis nustatomas remiantis atitinkamos valstybės narės nustatytu (-ais) lygiu (-iais), siekiant suteikti tinkamas jos piliečių gyvenimo lygio garantijas, turint omenyje, kad tarptautinės apsaugos prašytojams gali būti taikomos mažiau palankios sąlygos nei šiems piliečiams. Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad tokių piniginių išmokų ar talonų turi pakakti siekiant garantuoti orų ir sveikatos būklę atitinkantį gyvenimo lygį ir užtikrinti tarptautinės apsaugos prašytojų pragyvenimą sudarant sąlygas jiems turėti būstą, prireikus, privačioje nuomos rinkoje (pagal analogiją žr. 2014 m. vasario 27 d. Sprendimo *Saciri ir kt.*, C-79/13, EU:C:2014:103, 42 punktą).

36 Jeigu valstybė narė nusprendžia suteikti būstą natūra, ji iš principo turi laikytis įvairių konkrečių reikalavimų, nustatytų Direktyvos 2013/33 18 straipsnio 1–8 dalyse. Vis dėlto pagal šios direktyvos 18 straipsnio 9 dalies b punktą valstybėms narėms leidžiama išimties tvarka ir tinkamai pagrįstais atvejais protingam ir kuo trumpesniam laikotarpiui nustatyti kitokią materialinių priėmimo sąlygų teikimo tvarką, nei numatyta 18 straipsnyje, kai paprastai turimos apgyvendinimo galimybės yra laikinai išnaudotos. Tačiau minėtos direktyvos 18 straipsnio 9 dalies pabaigoje reikalaujama, kad šios sąlygos bet kuriuo atveju tenkintų pagrindinius atitinkamų asmenų poreikius.

37 Neatsižvelgiant į tai, ką valstybė narė pasirinko iš įvairių Direktyvos 2013/33 17 ir 18 straipsniuose numatytų galimybių, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, kuri susijusi su 2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyva 2003/9/EB, nustatančia minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo (OL L 31, 2003, p. 18; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 101), ir kuri šiuo atžvilgiu taip pat svarbi Direktyvai 2013/33, kuria Direktyva 2003/9 išdėstyta nauja redakcija, matyti, kad šių direktyvų bendrai struktūrai ir pagarbai pagrindinėms teisėms, visų pirma Chartijos 1 straipsnio, pagal kurį turi būti gerbiamas ir saugomas žmogaus orumas, reikalavimams prieštarauja tai, kad tarptautinės apsaugos prašytojas, nors ir laikinai, netenka minėtose direktyvose nustatytų minimalių standartų apsaugos (šiuo klausimu žr. 2012 m. rugsėjo 27 d. Sprendimo *Cimade ir GISTI*, C-179/11, EU:C:2012:594, 56 punktą ir 2014 m. vasario 27 d. Sprendimo *Saciri ir kt.*, C-79/13, EU:C:2014:103, 35 punktą).

38 Konkrečiai kalbant, tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo tinklų perpildymas negali pateisinti jokio nukrypimo nuo Sąjungos teisėje nustatytų minimalių tokių prašytojų priėmimo standartų (pagal analogiją žr. 2014 m. vasario 27 d. Sprendimo *Saciri ir kt.*, C-79/13, EU:C:2014:103, 50 punktą).

39 Iš kartu taikomų Direktyvos 2013/33 17 ir 18 straipsniuose įtvirtintų taisyklių matyti, kad tuo atveju, kai laikinai išnaudojamos apgyvendinimo galimybės, paprastai prieinamos valstybės narės teritorijoje tarptautinės apsaugos prašytojams, ši valstybė narė gali pasirinkti vieną iš dviejų galimybių.

40 Pirma, jeigu tenkinamos šios direktyvos 18 straipsnio 9 dalyje nustatytos sąlygos, atitinkama valstybė narė gali nuspręsti suteikti būstą natūra, neprivalėdama laikytis visų šiame 18 straipsnyje nustatytų reikalavimų, tačiau bet kuriuo atveju patenkindama pagrindinius atitinkamų asmenų poreikius.

41 Antra, jei ši valstybė narė nebepageidauja suteikti materialinių priėmimo sąlygų natūra arba nebegali to padaryti, ji turi šias sąlygas suteikti piniginėmis išmokomis arba talonais, kurių pakaktų pagrindiniams tarptautinės apsaugos prašytojų poreikiams, įskaitant orų ir sveikatos būklę atitinkantį gyvenimo lygį, ir jų pragyvenimui užtikrinti (pagal analogiją žr. 2014 m. vasario 27 d. Sprendimo *Saciri ir kt.*, C-79/13, EU:C:2014:103, 48 punktą).

42 Darytina išvada, kad nors valstybės narės turi tam tikrą diskreciją nustatyti jų suteikiamų materialinių priėmimo sąlygų tikslią formą ir lygį, jos negali, akivaizdžiai ir šiurkščiai neperžengdamos šios diskrecijos ir akivaizdžiai nepažeisdamos Teisingumo Teismo jurisprudencijos, neteikti, nors ir laikinai, materialinių priėmimo sąlygų, kuriomis tenkinami pagrindiniai poreikiai tarptautinės apsaugos prašytojui, kuris neturi pakankamai lėšų gyvenimo lygiui, atitinkančiam jo sveikatą, ir pragyvenimui, įskaitant galimybę turėti būstą, užtikrinti.

43 Taigi toks neveikimas gali būti laikomas pakankamai aiškiu Sąjungos teisės pažeidimu, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 27 punkte nurodytą jurisprudenciją, net jeigu padaromas esant tokiai situacijai, kai tarptautinės apsaugos prašytojams paprastai prieinami apgyvendinimo pajėgumai atitinkamos valstybės narės teritorijoje yra laikinai išnaudoti.

44 Šiame kontekste, atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus, vis dėlto reikia nustatyti, ar aplinkybė, kad tokį laikiną apgyvendinimo pajėgumų išnaudojimą, kokį nurodo Airija, lėmė didelis ir staigus laikinosios ar tarptautinės apsaugos prašančių trečiųjų šalių piliečių antplūdis, kuris buvo nenuspėjamas ir neišvengiamas, leistų valstybei narei, pažeidusiai šio sprendimo 42 punkte nurodytus įsipareigojimus, išvengti atsakomybės pagal Sąjungos teisę.

45 Šiuo klausimu, viena vertus, reikia pažymėti, kad laikinas apgyvendinimo pajėgumų, paprastai turimų tarptautinės apsaugos prašytojams, išnaudojimas, neatsižvelgiant į to priežastį, savaime nereiškia, kad materialinių priėmimo sąlygų suteikimas piniginių išmokų ar talonų forma, kuris yra viena iš galimybių valstybėms narėms įvykdyti įsipareigojimus pagal Direktyvą 2013/33, kelia ypatingų sunkumų arba juo labiau yra neįmanomas.

46 Kita vertus, kai atitinkama valstybė narė nori suteikti materialines priėmimo sąlygas natūra, iš šio sprendimo 36 punkto matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas šios direktyvos 18 straipsnio 9 dalies b punkte nustatė nukrypti leidžiančią tvarką, kuri tam tikromis sąlygomis taikoma laikino paprastai turimų apgyvendinimo pajėgumų išnaudojimo atveju, ir kartu apibrėžė šios nukrypti leidžiančios nuostatos taikymo taisykles. Šis teisės aktų leidėjas nustatė valstybėms narėms pareigą pasiekti rezultatą, kad atitinkamų tarptautinės apsaugos prašytojų pagrindinių poreikių patenkinimas būtų užtikrintas „bet kuriuo atveju“, taip nesuteikdamas šią nukrypti leidžiančią tvarką įgyvendinančioms valstybėms narėms galimybės nesuteikti tam būtinų garantijų.

47 Šiuo klausimu svarbu pažymėti, kad Direktyvos 2013/33 18 straipsnio 9 dalies b punkto tekste nėra jokios nuorodos, kad jis neturėtų būti taikomas, kai paprastai turimos apgyvendinimo galimybės yra laikinai išnaudotos dėl didelio ir staigaus laikinosios ar tarptautinės apsaugos prašančių trečiųjų šalių piliečių antplūdžio, kuris yra nenuspėjamas ir neišvengiamas.

48 Be to, šioje nuostatoje aiškiai nurodyta, kad, pirma, joje įtvirtinta nukrypti leidžianti nuostata gali būti taikoma tik „tinkamai pagrįstais atvejais <…> [išimties] tvarka“ ir, antra, pagal šią nuostatą priimtos priemonės turi būti taikomos „[protingam,] kuo trumpesniam laikotarpiui“.

49 Atsižvelgiant į kumuliacinius reikalavimus, su kuriais siejamas Direktyvos 2013/33 18 straipsnio 9 dalies b punkto taikymas, reikia konstatuoti, kad šioje nuostatoje įtvirtinta nukrypti leidžianti tvarka yra taikoma, kai pakankamai rūpestinga valstybė narė objektyviai negalėjo išvengti apgyvendinimo pajėgumų, paprastai turimų tarptautinės apsaugos prašytojams, laikino išnaudojimo. Taigi, kaip savo išvados 44 punkte pažymėjo generalinė advokatė, ši nukrypti leidžianti tvarka, be kita ko, taikoma tais atvejais, kai paprastai turimų apgyvendinimo pajėgumų laikiną išnaudojimą lėmė didelis ir staigus laikinosios ar tarptautinės apsaugos prašančių trečiųjų šalių piliečių antplūdis, kuris buvo nenuspėjamas ir neišvengiamas.

50 Be to, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad priimdamas Direktyvos 2013/33 18 straipsnio 9 dalį Sąjungos teisės aktų leidėjas užtikrino, kad būtų atsižvelgta į situaciją, kai valstybė narė turėtų susidurti su ypač išaugusiu tarptautinės apsaugos prašymų skaičiumi (šiuo klausimu žr. 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Vengrija (Tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimas)*, C-808/18, EU:C:2020:1029, 222 ir 223 punktus), kuris gali būti nenuspėjamas ir neišvengiamas (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 6 d. Sprendimo *Slovakija ir Vengrija / Taryba*, C-643/15 ir C-647/15, EU:C:2017:631, 114 punktas).

51 Tais atvejais, kai Sąjungos teisės aktų leidėjas priėmė taisykles, kuriomis siekiama įtvirtinti sistemą, pagal kurią nustatomi tam tikri įpareigojimai pasiekti rezultatą, jeigu įvyksta nenuspėjami ar neišvengiami įvykiai ar iškyla kitas pavojus, nesvarbu, kokios šių įvykių ar pavojaus priežastys, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad šių pareigų negalima nepaisyti remiantis tokiais įvykiais ar pavojumi, kuriems taikoma nagrinėjama sistema (šiuo klausimu žr. 1999 m. birželio 15 d. Sprendimo *Rechberger ir kt.*, C-140/97, EU:C:1999:306, 74 ir 75 punktus ir 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *UFC – Que choisir ir CLCV*, C-407/21, EU:C:2023:449, 56 ir 57 punktus).

52 Taigi negalima pripažinti, kad valstybė narė galėtų pateisinti iš Direktyvos 2013/33 18 straipsnio 9 dalies b punkte nustatytos nukrypti leidžiančios tvarkos kylančių pareigų, be kita ko, „bet kuriuo atveju“ patenkinti pagrindinius atitinkamų asmenų poreikius, netaikymą, remdamasi įvykiu, nuo kurio priklauso šios nukrypti leidžiančios tvarkos taikymas, t. y. laikinu apgyvendinimo pajėgumų, paprastai turimų tarptautinės apsaugos prašytojams, išnaudojimu, įskaitant atvejus, kai jį lemia didelis ir staigus laikinosios ar tarptautinės apsaugos prašančių trečiųjų šalių piliečių antplūdis, kuris yra nenuspėjamas ir neišvengiamas, nes priešingu atveju būtų pažeistas pats minėtos nukrypti leidžiančios tvarkos tikslas ir ji taptų neveiksminga.

53 Be to, negalima sutikti su tuo, kad rėmimasis tokiu įvykiu leistų konstatuoti, jog Direktyvoje 2013/33 numatytų pareigų pažeidimas nėra pakankamai aiškus, kad dėl jo atsirastų teisė į žalos atlyginimą. Iš tiesų toks sprendimas, atimant iš tarptautinės apsaugos prašytojų esminį jų veiksmingos teisminės gynybos elementą, pakenktų veiksmingumui šios direktyvos 18 straipsnio 9 dalies b punkto ir, be kita ko, šioje nuostatoje numatytos pareigos pasiekti rezultatą, kiek tai susiję su šių prašytojų pagrindinių poreikių tenkinimu, kuria siekiama užtikrinti Chartijos 1 straipsnyje garantuojamą pagarbą žmogaus orumui.

54 Be to, nagrinėjamu atveju reikia konstatuoti, kad iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ar iš proceso Teisingumo Teisme nematyti, jog Airija būtų įrodžiusi, kad dėl jos nurodomo didelio laikinosios ar tarptautinės apsaugos prašančių trečiųjų šalių piliečių antplūdžio ji negalėjo jiems suteikti būsto netaikydama sistemos, įprastai numatytos tokiems trečiųjų šalių piliečiams apgyvendinti, prireikus pasinaudodama Direktyvos 2013/33 18 straipsnio 9 dalies b punkte numatyta nukrypti leidžiančia nuostata, arba, to nepadarius, suteikti jiems finansines išmokas ar talonus, kurių pakaktų orioms jų gyvenimo sąlygomis užtikrinti.

55 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, priešingai, nurodo, jog neginčijama, kad Airijos valdžios institucijos pagrindinėse bylose turėjo pakankamai išteklių užtikrinti materialines priėmimo sąlygas tarptautinės apsaugos prašytojams ir kad Airijoje buvo apgyvendinimo galimybių.

56 Darytina išvada, kad šios bylos nesusijusios su situacija, kai būtų nustatyta, kad nenuspėjamas ir neišvengiamas įvykis būtų objektyviai sutrukdęs valstybei narei užtikrinti materialines priėmimo sąlygas natūra, be kita ko, pagal Direktyvos 2013/33 18 straipsnio 9 dalyje numatytą nukrypti leidžiančią tvarką, arba piniginių išmokų ar talonų forma pagal šio sprendimo 40 ir 41 punktuose nurodytas taisykles. Taigi tam, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų išspręsti ginčus pagrindinėse bylose, nereikia nustatyti, ar esant tokiai situacijai ši valstybė narė galėtų pagrįstai remtis *force majeure* aplinkybėmis, kad išvengtų atsakomybės pagal Sąjungos teisę.

57 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti, kad Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad valstybė narė, kelias savaites neužtikrinusi tarptautinės apsaugos prašytojui galimybės naudotis Direktyvoje 2013/33 numatytomis materialinėmis priėmimo sąlygomis, negali išvengti atsakomybės pagal Sąjungos teisę, remdamasi tuo, kad jos teritorijoje tarptautinės apsaugos prašytojams paprastai prieinamos apgyvendinimo galimybės buvo laikinai išnaudotos dėl trečiųjų šalių piliečių, prašančių laikinosios ar tarptautinės apsaugos, antplūdžio, kuris dėl reikšmingo ir staigaus pobūdžio buvo nenuspėjamas ir neišvengiamas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

58 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamose bylose, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad valstybė narė, kelias savaites neužtikrinusi tarptautinės apsaugos prašytojui galimybės naudotis 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, numatytomis materialinėmis priėmimo sąlygomis, negali išvengti atsakomybės pagal Sąjungos teisę, remdamasi tuo, kad jos teritorijoje tarptautinės apsaugos prašytojams paprastai prieinamos apgyvendinimo galimybės buvo laikinai išnaudotos dėl trečiųjų šalių piliečių, prašančių laikinosios ar tarptautinės apsaugos, antplūdžio, kuris dėl reikšmingo ir staigaus pobūdžio buvo nenuspėjamas ir neišvengiamas.

Parašai.